

még mindig látni fogjuk, hogy számos, a valorizáció alá nem szubszummálható esete van a gazdasági lehetetlenülésnek. A háború kitörésével pénzünk belértéke nyomban esni kezdett. Ennek dacára a lakberek és az iparcikkek árai a háború elején egy darabig nem emelkedtek, hanem estek — hogy azután annál hevesebben igyekezzenek behozni az elmulasztottakat. Viszont az élelmiszerek ára mindjárt a háború elején emelkedett, amit azután a kormány különböző maximálásokkal gátolt meg. Végül előfordulhatott és bizonyára elő is fordult az, hogy az áremelkedés vagy esés nem volt pontosan ugyanolyan arányú, mint amilyennek lennie kellett volna akkor, ha csakis a pénz értékváltozásaihoz alkalmazkodik. Mindezekben az esetekben beszélhetünk gazdasági lehetetlenülésről szűkebb értelemben, amely fogalomhoz akként jutunk, hogy a tágabb értelemben vett gazdasági lehetetlenülésből kihagyjuk azt, ami a valorizáció és devalorizáció fogalma alá esik.

De még kirívóbb példa az, ami napjainkban történik. A földárak és terményárak esése azt vonta maga után, hogy ingatlanvevők a hátralékos vételárnak gazdasági lehetetlenülés címén való leszállítását kísérelik meg; az örökös, akinek kezében a jórészt ingatlanokból álló hagyaték súlyos értékvesztéseket szenved, ugyanezen a címen a kötelesrész leszállítását kéri; a lakás- és üzletberek általános esése a bérleti és haszonbérleti jogviszony keretén belül veti fel a gazdasági lehetetlenülés problémáját. Hogy ugyanezkor pénzünk belértéke nem emelkedett, igazolásra nem szorul; hiszen a válság kezdetekor pénzünk teljes értékű volt, a belérték emelkedése ilyenkor tehát fogalmilag ki van zárva. Téves tehát ezeket a jelenségeket a devalorizáció fogalma alá vonni.

Konklúzió: a gazdasági lehetetlenülés fogalma aktuális maradt a valorizáció tudatossá válása után is. Egyes főbb példái, tehát nem az alája tartozó esetek kimerítő felsorolása, a következők: olyan jelentős árváltozások, amelyek a jöszágoknak és életviszonyoknak csak körülhatárolt körére terjednek ki; olyan értékváltozások, amelyek valamely ország pénzneme belső vásárló erejének, nem pedig internacionális értékelésének változásával függnek össze; oly értékváltozások, amelyek nem kongruensek, vagyis nem ellentett irányúan arányosak az illető ország pénznemének a nemzetközi piac által regisztrált értékváltozásával.

Dr. Vági József.

Zálogtárgy értékcsökkenése és pótfedezet. Az általános magánjogi forgalomban ritkábban, a kereskedelmi forgalomban sűrűbben ismétlődik meg az a helyzet, hogy a zálogtárgy értékében csökken és ezzel felvetődik az a kérdés, hogy milyen jogokat nyit meg a zálogtárgy értékcsökkenése. A kir. Kúria P. IV. 5585/1933. számú végzése azzal az élére állított kérdést bírálja el, vajjon a zálogtárgy értékcsökkenése a hitelezőnek jogot ad-e a pótfedezet nyújtásának, a zálog kiegészítésének követelésére. A kérdés ezuttal is, mint a gyakorlati esetekben legtöbbször zálogul adott értékpapírok árfolyamcsökkenése

révén vetődött fel. A Kúria megállapítja, hogy a K. T.-nek a kereskedelmi zálogjogra vonatkozó rendelkezései nem kimerítőek és azok a kereskedelmi szokásokból ilyenek hiányában pedig az általános magánjogból kiegészítendők. Ebből a kétségtelenül helyes kiindulópontból a Kúria a kereskedelmi jogszokásokat átugorva akként folytatja, hogy „ebből folyóan tehát az általános magánjog szabályai szerint kell megítélni, tartozik-e az adós a zálogtárgyat kiegészíteni, ha az az átadás után értékcsökkenést szenved és vajjon van-e joga ilyen esetekben a záloghitelezőnek a követelést, vagy annak egy részét esedékessé tenni.” Majd akként folytatja a Kúria, hogy „az általános magánjog szabályai szerint a záloghitelezőt a zálogtárgy értékcsökkenése esetén amennyiben a zálog kiegészítésére vonatkozóan a zálogadóshoz intézett előzetes felhívása sikertelen marad, csak az a jog illeti, hogy a zálogtárgyat eladhatja, ahhoz azonban, hogy a követelést ebből az okból esedékessé tehesse, vagy az adóst a zálog kiegészítésére köteleztesse, erre irányuló külön megállapodás szükséges.” A Kúria tehát határozottan megtagadja a pótfedezet igénylésének jogát.

Fentebb már utaltunk arra, hogy a Kúria okfejtésében ugrásszerű kihagyás van. Ha megállapítást nyer, hogy a K. T. szabályozása híján a kereskedelmi szokások irányadók és ezek hiányában az általános magánjog szabályai. Ebből a kereskedelmi törvény 1. §-ával egyező felfogásból kiindulva, tehát elsősorban az lett volna vizsgálat tárgyává teendő, vajjon van-e kereskedelmi szokás a pótfedezetnek ilyen esetben való követelhetésére, és csak az esetre kerülhet sor az általános magánjog szabályainak alkalmazására, ha a kereskedelmi szokás a vonatkozó ponton nem ad irányítást. A Kúria, noha az ügyben feloldó végzést hozott, a kereskedelmi szokás felderítését a vonatkozó végzésben nem rendelte el. Ehhez hozzáfűzzük, hogy a bankári forgalomban, ha az ügyfél értékpapir fedezetet nyújt, a köteleveleknek rendszerinti feltétele az értékpapírok árfolyamcsökkenése esetére a pótfedezet nyújtási kötelezettség statuálása. E mellett az életkép mellett a bíróság feladata lett volna döntenie abban a kérdésben, hogy vajjon ez az eljárás csak annyit bizonyít-e, hogy az ilyen kikötések gyakoriak, vagy pedig, hogy a kikötések gyakorisága már kereskedelmi szokássá sűrítődött össze.

Ami a Kúriának az általános magánjogi status jurisra vonatkozó állásfoglalását illeti, biztos, hogy pozitív jogszabályunk, amely a pótfedezet nyújtási kötelezettséget a zálogtárgy értékromlása esetére az osztrák polgári törvénykönyv 548. §-ával egyezően előírná, nincs. De még a magyar magánjogi irodalomban is Kolosváry Bálint az előbb hivatkozott Optk. szakasz alapján jusvigensként tanítja a pótfedezet nyújtási kötelezettséget. (Magyar magánjog tankönyve I. k. 482. l.) A bírói gyakorlatban a nagyváradi táblának 1902. G. 21. sz. határozata adja meg a hitelezőnek a pótfedezet iránti igényt. Érdekesme töredékek című dolgozatunkban (14—16. l.) a „védtelen igény” kategóriájának tárgyalása során utaltunk arra, hogy a gyakorlat elmosódottsága folytán a hitelezőnek a pótfedezet iránti igénye küzd a jogi el-

ismertetéséért. A Kúria most ismertetett döntése, amelyet kétségtelen megillet az az érdem, hogy bár negatív irányban, de tisztázott helyzetet teremtett a kérdésben, meghagyta a pótfedezet iránti igényt abban az állapotában, amelyre utalással a „védtelen igény” megjelölés továbbra is rá fog illeni.

B. S.

A bankár felelőssége az általa kihelyezett pénzekért. A kir. Kúria 12. P. VII. 2807/1933. sz. ítélete kimondja, hogy a pénz kihelyezésével megbízott személynek a megbízóval szemben fennálló felelőssége nem szűnik meg, ha a kihelyezett pénz elvész. Az alapulfekvő s jóváhagyott bpesti Ítéletábrlai ítélet szerint „a kihelyezés végett kiadott pénz lényegében kölcsön s nem tartozik a megbízóra az, hogy a megbízott a pénzt miként értékesíti s a pénz elveszése esetén is a megbízott marad kötelezettségben a megbízóval szemben. Ennek a jogszabálynak az alapja az, — folytatja a táblai ítélet, — hogy a gyümölcsöztetéssel megbízott bankár a megbízó pénzével a saját javára nyerészkedik, az elért haszon tekintetében nem tartozik a megbízónak elszámolással.” (Hiteljogi Döntvénytár XXVII. köt. 156. s köv. old.)

Annak előrebocsajtása mellett, hogy az alábbiakban „a pénz elveszése” alatt vétlen, a felektől független elveszést értünk, meggyőződésünk szerint sem dogmatikailag, sem gazdaságilag nem áll helyes alapokon fenti ítélet.

I. Mindenekelőtt nem áll meg az, hogy a kihelyezés végett a pénznek a bankár részére való átadása akár kölcsön, akár egyszerű megbízás volna. A bankár, akár fix kamatot ígér a pénzt kihelyezőnek, akár az elért haszonban részesíti, nem akar és nem lép kölcsönviszonyba a kihelyezővel. Mint arra Almási reámutat (Kötelmi Jog II. köt. 729. old.), sokszor csak a felek akaratnyilvánításának értelmezéséből derül ki csupán, hogy kölcsön forog-e fenn? A jelen esetben épen ez zárja ki kölcsön fennforgását. Visszaélés esetétől eltekintve, a bankár nem akar kölcsönt felvenni s habár ugyanazon pénzmennyiség visszaszolgáltatását igéri, de ezen felül többet és mást is ígér, nevezetesen azt, hogy a pénzt nem tartja magánál, hanem azt a személy megjelölése nélkül harmadiknak bocsátja rendelkezésére, tehát megfosztja az ügyletet a kölcsön egyik jellemzőjétől, attól, hogy az adós személyéhez tapad s a hitelezőre való kihatással az adós kötelezettségeit más át nem vállalhatja.)

Közönséges megbízás sem forog fenn, illetve annál több. A bankár többet ígér, mint azt, hogy az ügyet a megbízó akaratához képest és érdekének megfelelően ellátja. Mindenekelőtt bizonyos ered-

*) Ami nem jelenti azt, hogy a kölcsön kizárja, hogy a bankár — ha kölcsönt vesz — nem ruházhatja tovább az ügyletet a kölcsönző beleegyezésével és reá való kihatással. Azonban a pénzkihelyezésnél ez a kettős ügylet, valamint az erre irányuló szándék szabályként hiányzik.